

กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data Protection Act : PDPA)

: โอกาสและผลกระทบในบริบทของภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม

อภิญญาต์ อำนวยกาญจนสิน
กองวิจัยเศรษฐกิจอุตสาหกรรม

ประเทศไทยเริ่มบังคับใช้ พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 หรือ PDPA (Personal Data Protection Act) ของไทยตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2565 ที่ผ่านมา โดยมีหลักการสำคัญในการกำหนดสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีทางเลือกในการให้หรือไม่ให้ความยินยอมในการจัดเก็บ ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของตนเอง ซึ่งการเลือกนั้นต้องไม่ถูกนำมาเป็นเงื่อนไขในการจำกัดสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล นอกจากนี้ หากถูกละเมิดสิทธิ เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลสามารถร้องเรียนและเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ เมื่อพิจารณาในมิติของภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม การเริ่มบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวเป็นเรื่องที่ดี เนื่องจากจะเป็นการสร้างมาตรฐานให้กับการทำธุรกิจ อย่างไรก็ตามในช่วงเริ่มต้นของการเปลี่ยนผ่าน หลายฝ่ายอาจจะมีกังวลในแนวปฏิบัติ โดยเฉพาะในกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือ SMEs เนื่องจากเป็นเรื่องใหม่ การวิเคราะห์โอกาสและผลกระทบในบริบทของภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมจากการบังคับใช้ PDPA ถือเป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ในช่วงเวลาสำคัญที่องค์กรจะต้องมีมาตรการบริหารจัดการข้อมูลส่วนบุคคลอย่างรอบด้าน สอดรับกับบทบัญญัติของ PDPA เพื่อก้าวสู่การเป็นองค์กรที่มีความมั่นคง สามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่ลูกค้าหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล หรือ PDPA ย่อมาจากคำว่า Personal Data Protection Act B.E. 2562 (2019) คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 เป็นกฎหมายว่าด้วยการให้สิทธิกับเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล สร้างมาตรฐานการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลให้ปลอดภัย และนำไปใช้ให้ถูกวัตถุประสงค์ ตามคำยินยอมที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลอนุญาต โดยกฎหมาย PDPA Thailand (พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฯ) ได้ประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2562 และได้ถูกเลื่อนให้มีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 มิถุนายน 2565 โดย PDPA มีผลบังคับใช้กับองค์กรทุกองค์กรที่เก็บ รวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลในราชอาณาจักรไทย เพื่อขายสินค้าหรือบริการให้กับเจ้าของข้อมูล (มาตรา 5 ตาม พ.ร.บ.ฯ) ทั้งนี้ PDPA จะส่งผลกระทบต่อทุกส่วนของงานขององค์กรที่มีการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายทรัพยากรบุคคล ที่มีการเก็บรักษาข้อมูลของพนักงาน ทั้งข้อมูลการสมัครงาน ข้อมูลด้านสุขภาพ และสัญญาจ้างงาน ต้องได้รับความยินยอม และมีการแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูลไว้ชัดเจนด้วยเช่นกันหรือในส่วนของฝ่ายการตลาด ประชาสัมพันธ์และสื่อสารองค์กร ที่เก็บรักษาข้อมูลของลูกค้า หรือมีการส่งจดหมายข่าวสาร หรือกิจกรรมทางการตลาดไปให้ลูกค้า ต่อไปหากลูกค้าไม่ต้องการหรือต้องการให้ลบข้อมูลของตนก็ต้องปฏิบัติตาม ยิ่งไปกว่านี้ หน่วยงานส่วนอื่น ๆ ภายในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายรักษาความปลอดภัยของข้อมูล ฝ่ายกฎหมาย ฝ่ายไอที หรือ ฝ่ายตรวจสอบภายใน ฯลฯ ก็มีความสำคัญในการขับเคลื่อนให้องค์กรสามารถปฏิบัติตามกฎหมาย ได้อย่างถูกต้องและครบถ้วนด้วยเช่นกัน

พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฯ มีข้อกำหนดตามกฎหมายให้องค์กรในฐานะผู้ควบคุมข้อมูลปฏิบัติหลายประการ อาทิ (1) การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Data Protection Officer) กฎหมายกำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องแต่งตั้งเจ้าหน้าที่

คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในกรณีตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 41 ซึ่งอาจแต่งตั้งจากพนักงานภายในองค์กรหรือแต่งตั้งผู้รับจ้างให้บริการตามสัญญา (2) การจัดทำประกาศความเป็นความส่วนตัว หรือที่คุ้นเคยกันในชื่อของ Privacy Notice ซึ่งเป็นการแจ้งเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อให้ทราบเกี่ยวกับรายละเอียด วิธีการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล โดยกฎหมายกำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลมีหน้าที่ต้องแจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบถึงรายละเอียดก่อนหรือขณะเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล ตามมาตรา 23

(3) การจัดทำบันทึกการรายการกิจกรรมการประมวลผล (Records of Processing Activities) พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฯ กำหนดให้องค์กรมีหน้าที่ในการจัดทำบันทึกการรายการกิจกรรมอย่างน้อยตามที่ระบุไว้ในมาตรา 39 เพื่อให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลและสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสามารถตรวจสอบได้ (4) การจัดทำแบบคำขอความ

ยินยอม (Consent Form) ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องใช้ความยินยอมเป็นฐานทางกฎหมายในการประมวลผลหลักเกณฑ์ในการขอความยินยอมต้องเป็นไปตามมาตรา 19 ประกอบมาตรา 20 เช่น ต้องแยกส่วนออกจากข้อความอื่นอย่างชัดเจน มีแบบหรือข้อความที่เข้าถึงได้ง่ายและเข้าใจได้ รวมถึงต้องคำนึงถึงถึงอย่างที่สุดในความเป็นอิสระของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล และ (5) การจัดทำข้อตกลงการประมวลผล (Data Processing Agreement) โดยข้อตกลงดังกล่าวเป็นข้อตกลงระหว่างผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลกับผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อควบคุมการดำเนินการตามหน้าที่ของผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลตามมาตรา 40 วรรคสาม ซึ่งรายละเอียดของข้อสัญญาและข้อตกลงอื่น ๆ เป็นเรื่องที่คู่สัญญาควรตกลงกันให้สอดคล้องกับกิจกรรมการประมวลผลและความเสี่ยงที่เกี่ยวข้อง แต่อย่างน้อยสัญญาต้องมีเงื่อนไขตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 40 วรรคหนึ่ง

การที่ไทยออกกฎหมาย PDPA ขึ้นมา เพื่อเชื่อมโยงกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของแต่ละประเทศที่บังคับกันอย่างจริงจังแล้ว โดยเฉพาะในสหภาพยุโรป ซึ่งหากการบังคับใช้ไม่เกิดผลจริงจังในอนาคตอาจถูกใช้เป็นข้ออ้างในการกีดกันทางการค้า ดังเช่นในอดีตที่ผ่านมาที่ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากประเทศคู่ค้าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายหรือกฎระเบียบต่าง ๆ อาทิ กฎหมายการบิน กฎหมายประมง ซึ่ง PDPA จะมีผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ และการทำธุรกิจระหว่างประเทศอย่างมีนัยสำคัญ เพราะกฎหมายฉบับนี้เกี่ยวข้องกับ “ความน่าเชื่อถือ” ในมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศ ถ้าหากประเทศนั้น ๆ ไม่มี ย่อมทำให้สูญเสียโอกาส และความเชื่อมั่นจากนานาประเทศ ในระดับขององค์กรหรือ

หน่วยงาน PDPA จะเป็นโอกาสที่จะช่วยสร้างมาตรฐานการจัดเก็บข้อมูลและยกระดับความน่าเชื่อถือให้กับองค์กร จนลูกค้าไว้วางใจที่จะซื้อสินค้าหรือใช้บริการในคราวต่อ ๆ ไป ถือเป็นอีกหนึ่งแต้มต่อของธุรกิจ ธุรกิจที่มีความพร้อมต่อ PDPA จะได้รับความเชื่อมั่นจากคู่ค้าและลูกค้ามากขึ้น จึงถือเป็นอีกหนึ่งในชุด

ประโยชน์ที่ได้รับจาก พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562

ประชาชน	ภาคธุรกิจ	ภาครัฐ
 มั่นใจได้ ว่าข้อมูลส่วนบุคคลได้รับการเก็บรักษาอย่างปลอดภัย เหมาะสม และจะถูกใช้หรือเผยแพร่ ภายใต้ข้อขออนุญาตที่ถูกต้องที่แจ้งไว้แต่แรก ลดความเสี่ยง ความเดือดร้อนอันเกิดจากการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล มีสิทธิ ในการ 1. รับทราบ วัตถุประสงค์การเก็บ ใช้ หรือเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลอย่างจริงจัง 2. อนุญาต/ไม่อนุญาต หรือถอนความยินยอมให้มีการเก็บ ใช้ หรือเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคล 3. ขอเข้าถึง ขอรับสำเนาหรือขอให้เปิดเผยการได้มาซึ่งข้อมูลส่วนบุคคล 4. ขอให้ลบ ทำลาย หรือขอให้ระงับการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลได้ สามารถร้องเรียน และขอให้ชดเชยค่าเสียหายหากพบว่ามีการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ที่แจ้งไว้	 เพิ่มความเชื่อมั่น ในมาตรฐานการจัดเก็บ ใช้ หรือเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลในระดับนานาชาติ เพิ่มขีดความสามารถ และโอกาสในการทำธุรกิจที่มีการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลร่วมกับต่างประเทศ มีกระบวนการทำงาน ที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ ในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลขององค์กรที่เหมาะสม เจ้าของข้อมูลให้ความยินยอม ในการจัดเก็บ ใช้ หรือเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลตามวัตถุประสงค์ ส่งเสริมภาพลักษณ์องค์กร ด้านธรรมาภิบาล การดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ รับผิดชอบต่อสังคม	 กีดกันนาอานาอารยประเทศ ในด้านกฎหมาย/กฎระเบียบในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล มีมาตรการกำกับดูแล รวมถึงเครื่องมือการดำเนินงานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่มีประสิทธิภาพ มีธรรมาภิบาล การดำเนินงานด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ สร้างสังคมที่เข้มแข็ง เนื่องจากสามารถตรวจสอบการดำเนินงานภาครัฐและภาคธุรกิจเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้มีความถูกต้องเหมาะสม ส่งเสริมภาพลักษณ์ประเทศ ในด้านประสิทธิภาพการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

ความสามารถในการแข่งขันสำคัญที่ต้องพิจารณาสำหรับในปี 2565 ทั้งนี้ ในช่วงของการเปลี่ยนผ่าน PDPA จะกลายเป็นต้นทุนและองค์ความรู้ใหม่ที่ภาคธุรกิจทั้งหลายต้องรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นและต้องถือปฏิบัติ องค์กรที่มีการเตรียมความพร้อมไว้แล้วอาจจะปรับตัว

เพียงเล็กน้อยแล้วดำเนินธุรกิจต่อ แต่องค์กรที่อาจจะยังไม่มีความพร้อมโดยเฉพาะกลุ่ม SMEs อาจจะต้องปรับตัวในหลายส่วน อย่างไรก็ตาม อาจจะเป็นโอกาสที่ภาคธุรกิจจะปรับเปลี่ยนองค์กรสู่การเป็นดิจิทัลหรือ Digital Tranform หรือการนำธุรกิจของตนเองเข้าสู่ระบบไอทีอย่างเต็มตัว

สำหรับธุรกิจหรือองค์กรขนาดใหญ่อาจมีความพร้อมในการปรับตัวต่อ PDPA ได้มากกว่าธุรกิจขนาดเล็ก แต่ก็มีความเสี่ยงสูงกว่า ในขณะที่ธุรกิจขนาดเล็กอาจเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมและไม่สร้างภาระค่าใช้จ่ายมากเกินไปต่อธุรกิจ ทั้งนี้ สำหรับธุรกิจองค์กรขนาดใหญ่อาจมีทีมงานและทรัพยากรอื่น ๆ ที่พร้อมต่อการปรับตัวรับมือข้อกฎหมายได้อย่างเป็นระบบและชัดเจนกว่า แต่ไม่ได้หมายความว่าธุรกิจองค์กรขนาดใหญ่จะได้เปรียบเสมอไป เพราะด้วยการมีข้อมูลปริมาณมาก มีกระบวนการที่หลากหลาย มีพนักงานจำนวนมาก และมีมูลค่าทางธุรกิจสูง ก็ทำให้ธุรกิจองค์กรขนาดใหญ่มีโอกาสที่จะเกิดเหตุข้อมูลรั่วไหลได้มากกว่า และอาจเกิดความเสียหายที่สูงกว่าทั้งในแง่ของมูลค่าและชื่อเสียงองค์กร ในทางกลับกัน ในธุรกิจขนาดเล็ก แม้ว่าการปรับการทำงานให้สอดคล้องกับ PDPA อาจมีประเด็นให้ต้องปรับตัวค่อนข้างมาก แต่ด้วยความคล่องตัวที่สูงกว่า และการปรับกระบวนการเหล่านี้อาจไม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีเสมอไป ก็ทำให้การปรับตัวนั้นอาจทำได้ดีกว่า ประเด็นสำคัญที่แท้จริง คือต้องเข้าใจข้อกำหนดทางกฎหมายให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถปรับธุรกิจให้สอดคล้องต่อข้อบังคับเหล่านี้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม แต่ทั้งนี้ ในช่วงแรกของการเริ่มบังคับใช้ ภาครัฐมีนโยบายผ่อนปรน PDPA สำหรับกลุ่ม SMEs รวมถึงวิสาหกิจชุมชน โดยออกเป็นประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เรื่อง การยกเว้นการบันทึกการขอข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งเป็นกิจการขนาดเล็ก นอกจากนี้ จากมาตรา 6 ของกฎหมาย PDPA กำหนดนิยามของข้อมูลส่วนบุคคล ว่าเป็นข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลซึ่งทำให้สามารถระบุตัวบุคคลนั้นได้ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม และคำว่า “บุคคล” ตามมาตรานี้ หมายถึงบุคคลธรรมดาเท่านั้น ดังนั้น ในบริบทของภาคอุตสาหกรรมหรืออุตสาหกรรมการผลิต

หากจะจำแนกผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น อาจจะกล่าวได้ว่า ธุรกิจหรืออุตสาหกรรมขนาดใหญ่ซึ่งมีได้จำหน่ายสินค้าถึงผู้บริโภคโดยตรงหรือกลุ่ม B2B (Business to Business) ซึ่งเป็นธุรกิจระหว่างผู้ประกอบการด้วยกันเอง จะได้รับผลกระทบจากกฎหมาย PDPA น้อยกว่ากลุ่ม SMEs ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นธุรกิจแบบ B2C (Business to Customer) ที่เป็นธุรกิจที่มีการส่งมอบสินค้าจากผู้ประกอบการถึงผู้บริโภคโดยตรง

กล่าวโดยสรุป การบังคับใช้กฎหมาย PDPA ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 3 ส่วน คือ 1) การเก็บข้อมูลลูกค้า ต้องขอความยินยอมจากลูกค้า 2) เจ้าของข้อมูลมีสิทธิเข้าถึงข้อมูล ทั้งการแก้ไข เปลี่ยนแปลง และลบข้อมูล ซึ่งสิทธิหลายอย่างเป็นเรื่องใหม่ และ 3) ข้อมูลกลายเป็นสิ่งมีค่า เพราะกฎหมายบังคับให้ต้องเก็บรักษา ถ้าเก็บในระบบดิจิทัลต้องมีระบบป้องกันความปลอดภัยข้อมูล ซึ่งในมิติของภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม การเริ่มบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวเป็นเรื่องที่ดี เนื่องจากจะเป็นการสร้างมาตรฐานให้กับการทำธุรกิจ PDPA จะเป็นโอกาสที่จะช่วยสร้างมาตรฐานการจัดเก็บข้อมูลและยกระดับความน่าเชื่อถือให้กับองค์กร

จนลูกค้าไว้วางใจที่จะซื้อสินค้าหรือใช้บริการในคราวต่อ ๆ ไป ถือเป็นอีกหนึ่งแต้มต่อของธุรกิจ และเป็นอีกหนึ่งในขีดความสามารถในการแข่งขันสำคัญที่ต้องพิจารณาสำหรับในปี 2565 นี้ อย่างไรก็ตาม ในช่วงของการเปลี่ยนผ่าน PDPA จะกลายเป็นต้นทุน

และองค์ความรู้ใหม่ที่ภาคธุรกิจทั้งหลายต้องรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นและต้องถือปฏิบัติ นอกจากนี้ หากจะจำแนกผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น อาจจะกล่าวได้ว่า ธุรกิจหรืออุตสาหกรรมขนาดใหญ่ซึ่งมีได้จำหน่ายสินค้าถึงผู้บริโภคโดยตรงหรือกลุ่ม B2B จะได้รับผลกระทบจากกฎหมาย PDPA น้อยกว่ากลุ่ม SMEs ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นธุรกิจแบบ B2C ที่เป็นธุรกิจที่มีการส่งมอบสินค้าจากผู้ประกอบการถึงผู้บริโภคโดยตรง แต่ทั้งนี้ ในช่วงแรกของการเริ่มบังคับใช้ ภาครัฐมีนโยบายผ่อนปรน PDPA สำหรับกลุ่ม SMEs รวมถึงวิสาหกิจชุมชน ท้ายที่สุด PDPA จะไม่ใช่อุปสรรคของธุรกิจ หากแต่เป็นกฎหมายเพื่อส่งเสริมธรรมาภิบาลในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล สร้างความชอบธรรม โปร่งใส และตรวจสอบย้อนกลับได้ในการเชื่อมโยงและใช้ข้อมูลส่วนบุคคล บนพื้นฐานของการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเหมาะสม

แหล่งที่มาของข้อมูล

- http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/069/T_0052.PDF
- <https://www.mdes.go.th/mission/82>